

GÁTHY GERGELY^{1*}, GYŐRI FERENC^{2,3}

¹Balatonmárfiafürdői Vízisport Egyesület

²Pécsi Tudományegyetem, Egészségtudományi Kar,
Fizioterápiás és Sporttudományi Intézet

³Gál Ferenc Egyetem, Kutatóintézet, Sporttudományi Kutatócsoport

*Email: gathgerg@gmail.com

AVITORLÁSSPORTISKOLAI OKTATÁSÁNAK ÉS UTÁNPÓTLÁS-NEVELÉSÉNEK NÉHÁNY KÉRDÉSE MAGYARORSZÁGON

SOME ISSUES IN THE TEACHING OF SAILING IN SCHOOLS AND IN JUNIOR SAILORS' EDUCATION IN HUNGARY

Absztrakt

Bevezetés: A vitorlázás sokféleképpen vesz részt a személyiség fejlesztésében, ezért hozzáadott pedagógiai értéke magas. Mint versenysport, eredményességét tekintve fontos, hogy versenyzői korán megismerkedjenek alapjaival, majd rendszeres képzésben vegyenek részt. Kutatásunk célja a vitorlássport közoktatáshoz kapcsolódó képzési lehetőségeinek vizsgálata. Feltárjuk továbbá az edzők és az utánpótláskorú versenyzők klubjának telephelye, valamint lakóhelyük földrajzi elhelyezkedésének néhány összefüggését. Feltételezzük, hogy (1) az igazolt versenyzők nagyobb része nem a vitorlás telephelyek közelében lakik; (2) a helybeli versenyzők száma összefüggést mutat a helybeli edzők számával.

Anyag és módszer: A vitorlázás oktatási lehetőségeinek vizsgálatára szakirodalmi feltárást és dokumentumelemzést végzünk. Empirikus kutatásunk a Magyar Vitorlás Szövetség (MVSZ) 9 sportegyesületének versenyzőinek ($n_v=327$) és edzőinek ($n_e=42$) adataira épül. Az összefüggések jobb megértése céljából interjút készítettünk az MVSZ Képzési Bizottságának vezetőjével.

Eredmények: A klubok és az iskola összefogásában – ahol a földrajzi környezet lehetővé teszi – a vitorlázás magas szintű szakmai támogatást kaphat a szakszövetség részéről. Ezt a vízparti települések iskolái és sportegyesületei igen eltérő mértékben képesek kihasználni. Az utánpótláskorú versenyzők többsége nem helybeli, közel háromnegyed részük a vitorlásteleptől

távol él. Születési és lakóhelyük tekintetében erős Budapest-közpon-túság figyelhető meg. A helybeli edzők és a helyi versenyzők száma között erősen szignifikáns pozitív kapcsolat mutatkozik ($r=0,843$; $p<0,01$). Arányuk klubonként jelentősen eltér.

Következtetések: Vizsgálati hipotéziseink beigazolódtak. Eredményeinkből arra következtethetünk, hogy a vitorlássport versenyzői utánpótlásának tömegbázisát nem a vízparti vitorlás-telephelyek közelében élő fiatalok, hanem a távolabb lakók, nagyobb részét a fővárosból jövők adják, akik számára viszont nem biztosítható a rendszeres edzés és az optimális fejlődéshez szükséges évi vitorlázásmennyiség. A sportág föllendülésében kulcsszerepet kaphatna, ha a versenyzői utánpótlás nagyobb arányát adnák a vitorlás-telephelyek közelében élő fiatalok. Ehhez a klubok és az iskola szorosabb együttműködésére, a vitorlázás órarendi, vagy szakköri formában történő megvalósítására volna szükség. A helyi edzőknek kiemelten fontos feladat jut az utánpótlás toborzásában és megtartásában.

Kulcsszavak: vitorlázás, vitorlássport, utánpótlás-nevelés, területi egyenlőtlenség, Balaton

Abstract

Introduction: sailing is involved in developing personality in many ways, and therefore has a highly added educational value. As a competitive sport, it is important for its effectiveness that its competitors learn the basics

early on and then undergo regular training. Our research aims to investigate the training potential of sailing about public education. We will also explore some of the correlations between the residence of coaches the location of the club and the residence of junior-age competitors. It is assumed that (1) most certified competitors do not live near the sailing sites; (2) the number of local competitors is correlated with the number of local coaches.

Material and method: a literature review and document analysis were conducted to investigate the educational potential of sailing. Our empirical research was based on data from competitors ($n_v=327$) and coaches ($n_c=42$) of 9 sports clubs of the Hungarian Sailing Federation (MVSZ). To better understand the context, we interviewed the head of the MVSZ Training Committee.

Results: Sailing can receive high support from the federation for the partnership between clubs and schools, where the geographical environment allows. However, schools and sports clubs in waterfront municipalities can take advantage of this to very different degrees. Most junior competitors are not local, with nearly three-quarters living far from the sailing site. Regarding their place of birth, a strong central role of Budapest can be observed, seven out of ten were born in the capital. There is a significant positive relationship between the number of local coaches and the number of local com-

petitors ($r=0,843$; $p<0,01$). Their proportion varies significantly by club.

Conclusions: Our research hypotheses have been confirmed. From our results, we can conclude that the mass base of sailing sport's competitive youth is not made up of young people living near waterfront sailing sites but of those living further away, mostly in the capital, who in turn cannot be provided with the regular training, neither the annual sailing time necessary for optimal development. It could play a key role in the recovery of this sport if young people living near sailing sites could give a greater proportion of the supply of competitors. This would require closer cooperation between the clubs and the school, and the implementation of sailing in the form of a timetable or a professional circle. Local coaches could play a key role in recruiting and retaining young talent.

Keywords: sailing, sailing sport, youth education, territorial inequality, Lake Balaton

Bevezetés

Már a 17. századból találunk feljegyzéseket arról, hogy vitorlásokat versenyzésre használnak, de a kisebb testű, gyorsabb hajók sportcélú igénybevétele csak a 19. században válik elterjedtté Európában. Az Osztrák-Magyar Monarchia idején már figyelemre méltó szabadidős célú vitorlázás folyik az Adriai-tengeren, amely főként az arisztokrácia és a nagypolgárság egyes csoportjaihoz kötődik. Hazánk mai területén a 19. század második felében

indul el a vitorlássport, amelynek első fontos állomását jelenti a Balaton-Füredi Yacht Egylet 1867-es megalakulása (Miklós, 2018). Pár évvel később magyar és angol hajóácsok megkezdik a balatoni vitorlások építését, majd 1882-ben megrendezik az első magyar vitorlásversenyt. A vitorlázás a két világháború között kap újra szárnyra. Megjelennek az olcsóbb, kisebb testű hajók és egyre több vitorlás eseményt szerveznek. Az időszak napjainkig fennmaradt öröksége a Kékszalag vitorlásverseny, amely 1934-ben rajtolt el először (Dénes, 2014).

A vagyonosabb társadalmi rétegek a második világháborút követően elveszítik hajóikat, és évtizedeken keresztül csak az akkori rendszer elitje vitorlázhat. Az 1960-as, 1970-es években, a tömeges fürdőturizmus felfutása mellett (Sulyok, 2010), az „igazán elszántak” újra megkezdik a vitorlázást a Balatonon, mely lassacskán – nem utolsósorban Bujtor István tévéfilmjének köszönhetően – egyre népszerűbb hobbisporttá válik (Tóth, 2020). Ebben az időben a vitorlázni vágyó ifjúság nevelése, felkészítése már több államilag támogatott táborban és sportegyesületben zajlik.

A rendszerváltást követően annyira megemelkednek itthon a hajók fenntartási költségei, hogy sokan kénytelenek lemondani a vitorlázásról. A sportág ugyanis meglehetősen nagy technikai igényű, induló költsége is eleve magas, hiszen a felszerelések, kikötői díjak és az oktatás ára egyaránt tetemes összegeket emészt fel. Saját hajó vásárlására ezért ma sincs sokaknak lehetősé-

ge, ugyanakkor szabadidős vitorlázás céljára a hajóbérlés valamivel megfizethetőbb. Mindemellett a sportág hozzáférhetőségét korlátozza kevés vitorlázásra alkalmas vízfelületünk. Erre csak nagyobb tavaink adnak lehetőséget, leginkább a Balaton, amit hűen tükröz, hogy ide koncentrálnak a hazai vitorlás tevékenységek 95%-a (Hábner, 2018). A tavon a 2000-es évek fejlesztései során számos új vitorlaskikötő épült, ám ezek ma mindössze 60-80%-os kihasználtság mellett működnek, annak ellenére, hogy a tó kapacitása a jelenlegi vitorlászeménység háromszorosát is elbírná (Marton & Jónás, 2013). Az aktívan vitorlázók számát itthon kb. 25-30 ezer főre becsülik (Hábner, 2018). A Magyar Vitorlás Szövetség (MVSZ) 155 tagszervezetet számlál, melyek többsége a vitorlás turizmus körébe tartozó tevékenységet is folytat (Győri et al., 2022). A vitorlázás mint önálló élményforrás kiemelkedő jelentőséggel bír az aktív sportturisztikai tevékenységek kínálati oldalán (Donka, 2022). Az MVSZ 18 utánpótlás-képzőhelyet tart számon, melyből 16 a Balatonon, 1-1 pedig a Fertő-tavon és a Velencei-tavon található. A vitorlászport igazolt versenyzőinek száma közel 4300 főt tesz ki (MVSZ, 2023). De mekkora eséllyel választhatja egy gyermek, vagy fiatal ezt a sportot? Sajnos a vitorlázás megtanulásának és aktív művelésének lehetőségei – a fentebb említett földrajzi és anyagi okok következtében – meglehetősen korlátozottak hazánkban. A sportág nemigen szerepel az iskolák helyi tanterveiben

sem, így ha egy tanuló érezne is hozzá kedvet, még a földrajzi körülmények és az anyagi lehetőségek kedvező együttállása esetén sem biztos, hogy könnyen találna megfelelő képzést és képzőhelyet. Pedig a vitorlázásban számos olyan pedagógiai érték – ezáltal potenciális társadalmi nyereség – rejlik, ami miatt legalább azon települések iskoláinak érdemes volna komolyabban foglalkoznia vele, amelyek a sportág feltételeit képesek volnának biztosítani.

Tudvalevő, hogy már maga a rendszeres sporttevékenység is számos olyan kompetenciát fejleszt, amelyek mind a munka világában, mind a magánéletben sokféle pozitív hozadékkal járnak (Gősi & Faragó, 2020). Minél rendszeresebb és magasabb szintű a sportolás, annál inkább növeli például a stresszel való megküzdés képességét (Pusztalvi & Keller, 2011). Közismert az is, hogy a természetben eltöltött minőségi idő, mozgás és tanulás megannyi hozzáadott tudással gazdagítja az embert, javítja fizikai állapotát, növeli önbecsülését, önértékelését (Gatzemann et al., 2008; Kida, 2018; Eigenschenk et al., 2019). Az iskolások „kék területeken” végzett szabadtéri tevékenységeinek személyes és társadalmi hasznáról (mentális egészség és jólét, szociális viselkedés, környezettudatosság) pedig több kutatás is beszámol (Britton et al., 2020; Rocher et al., 2020).

A gyermekként (kb. 7 éves kortól) elkezdett vitorlázás személyiségfejlesztő hatásai magukért beszélnek. Növeli az izomerőt, erőállóképességet, mozgás- és mozdulatgyorsaságot, javítja

az egyensúlyérzékét (Charłampowicz, 2022). A hajó és vitorlajavító eszközök használata, a kötelek kezelése, az alapsomók elsajátítása javítja a kéz ügyességét. A vitorlázó megtanul önállóan gondoskodni a hajóról és a vitorlákról, ami élet más területein is segítheti önállóvá válását. Felelősséget kell vállalnia a rá bízott értékekért, a szabályok betartásáért, társai biztonságáért, ami hozzájárulhat ahhoz, hogy minden szituációban felelősségteljesen döntsön. Választásait a vízen a folyton változó körülményekhez, az időjárási viszonyokhoz való folyamatos alkalmazkodás alapján kell meghoznia, ami fejleszti a problémamegoldó és tervezőképességét is. A hajózás közben felmerülő új kihívásokkal történő szembenézés és megküzdés növeli önbizalmát, fokozza önfegyelmét, ami által javul mentális erőnléte, kitartása is, hiszen sokszor hosszú órákon át kell a vitorlákat állíogatnia és a hajót irányítania. A hatékony navigáláshoz figyelme összpontosítására van szüksége. Koncentrációs képességének javulása iskolai tanulását és egyéb kognitív tevékenységeit egyaránt segíti. A hajóvezetéshez az együttműködést, a csapatmunka készségeit szintén meg kell szereznie, amit a későbbiekben is sikerrel kamatoztathat.

Folytatva a sort, pedagógiai szempontból további nyereséget jelent, hogy a vitorlázásban a sport és a szabadban végzett nevelés elválaszthatatlannal összekapcsolódik. A természetben végzett mozgásos tevékenység közben a tanulók sokkal „magától értetődőbb” módon szerzik meg a tudást, mint a

tanterem falai között. A természetbeni oktatás-nevelés lényege ugyanis éppen az, hogy az aktivitás jellegétől – pl. túrázás, kajakozás, íjászkodás, terepfutás vagy éppen a vitorlázás – függetlenül nem csupán az adott tevékenységről és annak precíz végrehajtásáról tanulnak, de saját magukról, az őket körülvevő környezetről, valamint a csapatban való együttműködésről is (Pollock & Harper, 2022). A szabadtéri oktatásban alkalmazott pedagógiai módszerek, tehát nem a tudás direkt átadásán, hanem annak tényleges tapasztalatokon keresztül történő elsajátításán alapulnak. A szabadban végzett mozgás önmagában is oktató jellegű, hiszen miközben a tanulók megismerik a sportágat, egyúttal felfedezik az őket körülvevő közeget is (Yildiz et al., 2022).

Az oktatás-nevelés minősége persze elsősorban a pedagógustól függ (Kozma, 1990). A szabadtéri sportban rejlő lehetőségeket pedig – pl. egy kontextualizált fejlesztési program keretei között – a legnagyobb mértékben ők használhatnák ki nevelési célokra (Coulter, 2012).

A Nemzeti Alaptanterv (2012) egyik fő fejlesztési területe *A testi és lelki egészségre nevelés* segíti az egészséges testi és lelki élet megélését (Dinyenyés & Pusztafalvi, 2020). Ennek pedig kiemelten fontos színtere az iskolai testnevelés. Ha a testnevelő tanár több, élvezetes szabadtéri sportággal tudná megismertetni diákjait, jelentősen segíthetné a fejlesztési terület nevelési céljainak megvalósulását. A testnevelés élvezeti értékének növelése ugyan-

is nem csak a sportmotivációt növeli (Berki & Tarjányi, 2022), de hozzájárul az általános énkép pozitív irányú változásához is (Berki et al., 2024).

Mindez nagyban magyarázza, miért volna szerencsés a jelenleginél nagyobb hangsúlyt fektetni a természeti sportokra már a pedagógusképzésben is, illetve miért lenne célszerű több lehetőséget kínálni gyakorló testnevelők számára ahhoz, hogy az *outdoor* tevékenységekkel – így a vitorlázással is – jobban megismerkedjenek. A tanulók feltehetően szívesen fogadnák ezeket a kezdeményezéseket, hiszen a tanítási időn kívüli különórák és magánórák tekintetében ma is a sportfoglalkozások a legnépszerűbbek (Moravec, 2019). A Hajdúnánáson bevezetett „kajak-kenu modell” ugyancsak jól példázta, hogy kellő összefogással és megfelelő körülmények biztosításával bármelyik sportág sikeressé tehető (Maté-Szabó, 2019). A helyi sportegyesületek és iskolák összefogása a közös célokért a sportág utánpótlásbázisának szélesítését, eredményességi mutatóinak javulását biztosíthatja.

Jelen kutatásunk célja a vitorlássport iskolai keretek közötti, illetve iskolához kapcsolódó oktatási lehetőségeinek vizsgálata. Célunk továbbá feltárni az edzők és a fiatal versenyzők sportegyesülete, valamint lakóhelye földrajzi elhelyezkedésének néhány összefüggését. Ez utóbbi problémafelvetés nem teljesen új, hiszen a sporttehetségek területi kibocsátásának egyenlőtlenségeiről, vándorlásának irányairól mindennapi észleléseink, tapasztalataink vannak, sőt a kérdéssel a tudomány

(ezen belül a tehetségföldrajz) is foglalkozik (Győri, 2011; 2017; Kárász, 2016; Mátyás, 2020, 2021; Hernández-Simal, 2024). Vizsgálatunk tehát arra is igyekszik választ találni, hogy a vitorlás klubokban versenyző fiatalok között milyen arányt képviselnek a helyben, vagy a klub vitorlás telephelyének közelében élők (a továbbiakban helybeliek); mekkora a képzést biztosító helybeli edzők részesedése; összefüggést mutat-e a klubokban dolgozó, helybeli edzők száma a helybeli utánpótláskorú versenyzők létszámával; milyen keretek között ismerkednek meg a fiatalok a vitorlázással; illetve létezik-e területi esélyegyenlőtlenség az utánpótláskorú sportolók származási, illetve lakóhelyének tekintetében? Feltételezzük, hogy (H1) az utánpótláskorú versenyzők lakóhelyüket tekintve többségében nem a vitorlás telephely közelében élő helybeliek; (H2) a vitorlás klubok helybeli utánpótláskorú versenyzőinek száma összefüggést mutat a klubokban dolgozó helybeli edzők számával.

Anyag és módszer

A vitorlássport hazai oktatási lehetőségeinek vizsgálatára szakirodalmi feltárást és dokumentumelemzést végeztünk (Nemzeti Vitorlás Képzési Program, Vitorlás Suli Program; Vitorlázás – vadvízi ismeretek kerettanterv; A vitorlázás és a nyíltvízi sporteszközökkel végezhető sportágak vízhez szoktató és képességfejlesztő oktatási anyaga; Kerettantervi Tanmenet az általános iskolák felső tagozatában tartandó Vitorlás Szakköri foglalkozások

részére) (MVSZ, 2022). Statisztikai elemzésünk szekunder forrásra, a Magyar Vitorlás Szövetség igazolt versenyzőinek adatbázisára épült (2022. évi állapot), melynek felhasználását a szövetség engedélyezte számunkra. Munkánk elvégzéséhez így rendelkezésre állt a 2004-2014 között született sportolók (serdülők és ifjúságiak) születési helye és ideje, klubjának neve, székhelye, valamint lakóhelye település és vármegye szerint. Az elemzéshez 9 utánpótlás-neveléssel foglalkozó sportegyesület versenyzői kerültek kiválasztásra ($n_v=327$). A klubok kijelölésében a méretbeli különbségeket és az arányos földrajzi eloszlást is figyelembe vettük (Balaton 7, Velencei-tó 1, Balaton és Velencei-tó 1 klub).

A sportegyesületekben foglalkoztatott edzőkről ($n_e=42$) a klubvezetők és az MVSZ titkársága segítségével, az interneten keresztül, valamint telefonos megkereséssel gyűjtöttünk adatokat. Az összefüggések további feltárása és a folyamatok jobb megértése céljából interjút készítettünk továbbá *Sigmond András* mesteredzővel, az MVSZ Képzési Bizottságának vezetőjével, melyre a Balatonfüreden a Balatonfüredi Yacht Club székhelyén került sor (Gáthy, 2023).

A statisztikai változók normalitásvizsgálatát követően a kapcsolatok feltárására a Pearson-féle korrelációs számítást és Mann-Whitney U tesztet alkalmaztuk. Az elemzéshez a Jamovi 2.0 szoftvert használtuk.

Eredmények

A vitorlássport és az iskola

A 2012-ben bevezetésre került mindennapos testnevelés többféle lehetőséget is kínál a vitorlázás népszerűsítésére. A legjobb alkalmat az iskolák és tanulók bevonására az MVSZ (2022) által írt szabadon választható kerettanterv kínálja, mely alsó és felső tagozatra egyaránt elkészült.

Vitorlázás kerettanterv

Ez alapján a heti 5 testnevelésórából kettőt lehetne vitorlázásra fordítani. A kerettanterv így fogalmaz: „Az évi órakeretet tiszta oktatási időnek kell felhasználni, az nem használható fel az iskola és a vitorlástelep közötti utazásra. Ennek érdekében az oktatás tematikai egységeit úgy célszerű elosztani, hogy azok nagy része (képeségfejlesztés, vitorlázás-elmélet) az iskola keretei között az órarendbe iktatva legyen feldolgozható”.

A kerettanterv az alábbi órafelosztást alkalmazza (1. táblázat):

Könnyen belátható, hogy a kerettanterv bevezetésére csak olyan iskolák kerülhetnek szóba, amelyek a vitorlástelepre való, utazást gyorsan és költséghatékonyan képesek megoldani (pl. az óraközi szünet hosszánál, 10-15 percnél nem kell több időt fordítani az odajutásra). Érdemes figyelembe venni továbbá azt is, hogy a kerettantervet felmenő rendszerben indítva, idővel legalább 4 osztály járna egyszerre az adott vitorlástelepre, ami logisztikai és óraütközési problémákat is okozhatna.

Az őszi-tavaszi, vagy tisztán a tava-

1. táblázat: A vitorlásoktatás tematikai egységei a Vitorlázás – vadvízi ismeretek kerettanterv szerint

Table 1. The thematic units of teaching sailing according to the framework curriculum of Sailing – open water knowledge

Tanóra típusa	Tanóra gyakorisága
25% elméleti óra (tanterem)	2 félév x 4 hét x 1 óra = 8 óra
25% képességfejlesztés (tornaterem)	2 félév x 4 hét x 1 óra = 8 óra
50% vitorlázás gyakorlat (vitorlástelep)	2 félév x 4 hét x 2 óra = 16 óra
vagy gyakorlati oktatás csak a tavaszi félévben	vagy 1 félév x 8 hét x 2 óra = 16 óra

Forrás/Source: MVSZ, 2022

szi félévre eső órafelosztást tekintve – a vitorlázást megalapozó elméleti tudásátadás és a mozgástechnika előkészítése szempontjából – az utóbbi feltehetően jobban működne. A kerettanterv szerint az órarendi kereten felül javasolt továbbá, hogy a sportágat választó tanulók az oktatási időszakon kívül évente 4–6 napos gyakorlati táborban is vegyenek részt, ahol komplex formában kapnák meg a szükséges fejlesztést. Ehhez azonban az iskolával együttműködő, a képzést biztosító klubnak további költségeket kellene felvállalnia.

A vitorlázás mint választási lehetőség a mindennapos testnevelésben

A mindennapos testnevelés bevezetése (2011. évi CXCV. törvény) többféle lehetőséget kínál a testnevelésórák teljesítésére. A heti öt testnevelésóra rendszerében a vitorlássport-szervezetek kifejezetten jó kapcsolódási pontokat találhatnak közneveléssel, hiszen az

igazololt sportolói jogviszonyban álló, versenyengedéllyel rendelkező tanuló kérelme és szervezett edzéstáogatásának igazolása alapján az iskolának három kötelező testnevelésóra mellett lehetőséget kell biztosítania a maradék két óra kiváltására. A törvény 2024. 09. 01-től hatályos módosítása szerint az iskolai sportkörben végzett tevékenység nem mentesít e két óra látogatása alól és az sem elfogadható, ha valahol sportol ugyan a tanuló, de nincs versenyengedélye.

20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet azt is rögzíti, hogy „amennyiben heti legfeljebb két testnevelésórát az iskolai sportkörben vagy az iskolában működő diáksport-egyesületben történő sportolással biztosít az iskola, akkor az iskolai sportkör és az iskolában működő diáksport-egyesület e feladatának ellátása kapcsán tagdíjat, egyesületi tagdíjat nem szedhet” (EMMI, 2012). Ebből egyenesen következik, hogy iskolai többletforrások bevonása nélkül

mindez nehezen megvalósítható volna.

Vitorlás sportkör, szakkör

Évtizedekkel korábban több Balaton-parti iskola rendelkezett saját víziteleppel. Ilyen például a fonyódi Mátyás Király Gimnázium, melynek egykori vitorlástelepe sajnos – nem egyedüli módon – mára „tetszhalott” állapotba került. Ugyanakkor az MVSZ szorgalmazná azon iskolai sportkörök újraélesztését, vagy létrehozását, melyek elkötelezettek a vitorlássport iránt. A szövetség a következőkben indokolja, miért volna fontos az iskola és a pedagógusok bevonása. „A vitorlázás sportág megvalósítása világszerte club formában történik, amelynek összetartó ereje és működőképességének feltétele a családi, az iskolai, a több generációs közösségre épülő sportolási forma kialakítása. Az iskola erre kiváló lehetőséget adhat, ahol az oktató pedagógus egy személyben tudja összefogni a sportág iránt érdeklődő fiatalokat, és a szakmai képzést beépíteni az iskolai tanterv adta keretek közé. A Vitorlás Szakkör így nemcsak egy sportág szakmai foglalkozását biztosítja a résztvevőknek, az annál több kell, hogy legyen, - ami az érdeklődésüket, a szabad idejüket, a közösségi programjaikat is befolyásolhatja, és hatással kell, hogy legyen a gyerekek sportolási szokásainak, személyiségük fejlődésének irányára” (MVSZ, 2022). A Vitorlás Szakkör anyaga tanórán kívüli és iskolai keretek közötti sportolást is lehetővé tette. A 2 éves szakköri program fő feladata, hogy a résztvevők megismerkedjenek a spor-

tág kultúrájával, elsajátítsák a hajókezelés technikai alapjait a kiválasztott egyszemélyes hajóosztályban, majd a vitorlášhajó működésének elméleti ismeretei birtokában legyenek képesek egyszemélyes kishajót önállóan, minden haladási szögben biztonságosan irányítani a gyenge, közepes és erős szélterományokban.

Az MVSZ felismerte, hogy egy ilyen program lebonyolításához leginkább olyan pedagógusokra van szükség, akik vitorlás szakismerettel, a hazai képzési rendszerben megszerezhető sportági edzői/oktatói képesítéssel rendelkeznek és pedagógiai munkájuk mellett elhivatottak a sportág oktatása iránt is. A program megvalósítása, egyidejűleg több helyen megkezdődött, de a kevésbé rugalmas iskolai rendszer és az anyagiak hiánya miatt sajnos sehol sem volt képes hosszabb távon fennmaradni.

Vitorlástáborok

A sportolók létszámát alapul véve egy-egy sportági rendszert célszerű piramisszerűen felépíteni, azaz a legnagyobb többségben a kezdőknek, legkisebb létszámban a világversenyek résztvevőinek kellene lenniük. Természetesen arra is célszerű törekedni, hogy a lemorzsolódás minél kisebb mértékű legyen és az adott sportág élethosszig tartó egészségmegőrző tevékenységgé válhasson művelői számára.

A vitorlázásban ma a nyári táborok jelentik a belépő szintet. Ehhez dolgozta ki az MVSZ a Vitorlás Suli Programot, melyben jelenleg 22 akkreditált iskola

vesz részt. Becsléseink szerint mellettük még kb. kétszer ennyien szervezhetnek vitorlás táborokat, ám erre vonatkozóan nem rendelkezünk megbízható adatokkal.

A programban részt vevő „vitorlás iskolák” – visszajelzéseik alapján – mintegy 3 és félezer táborozót fogadtak a 2022-es évben. A létszám igencsak nagynek tűnik ahhoz képest, hogy születési évenként számolva, körülbelül 70-80 gyermek szerepel az MVSZ versenyzői nyilvántartásában. Az összes évjáratot tekintve évente körülbelül 80 új belépő kezd meg a versenyvitorlázást és kb. ugyanennyi kerül ki abból életkorából adódóan. Az összes igazolt versenyzőt vizsgálva is alacsony a versenyzői létszám, hiszen 2022-ben az igazolt utánpótláskorú (serdülő és ifjúsági) versenyzők száma mindössze 679 főt tett ki.

Vitorlástábort az utánpótlás-nevelő klubok szinte mindegyike működtet saját erőforrásból, vagy külső partnerrel karöltve. Nem kétséges, hogy a legtöbb egyesület ily módon igyekszik versenyzőkhöz jutni. Mindazonáltal a táborok résztvevői erős szociális szűrőn mennek keresztül, hiszen a részvételi költségek meglehetősen magasak (2023-ban átlagosan 12-20 ezer Ft-ot tettek ki naponta). A helybeli, környékbeli gyermekek, fiatalok számára ezért sokszor nincs esély a bekerülésre.

Esettaulmány: Piarista vitorlás tábor

A nagy múltú piarista szerzetesrend iskolái egész ország területén megtalálhatók, jelenleg Budapesten, Gödön,

Szegeden, Kecskeméten, Vácon, Mosonmagyaróváron és Nagykanizsán működtetnek iskolát. A tanító rend vitorlázó mozgalma az 1960-as években indult Budapestről, már akkor egyhetes táborokat hirdettek a diákoknak. A vitorlástábort a Piarista Tartományfőnökség a rend iskoláiban tanuló több mint 3000 diák számára hozta létre mai formájában. A tábor eleinte Balatonakaliban működött, majd 2010-től a szálláscélokra is alkalmassá tett balatonberényi telephelyen, kilenc hajóval várja a vakációzó diákokat, kísérő tanáraikat és az öregdiákokat (Trauttwein, 2019). A táborok elsődleges szakmai célja, hogy a résztvevők megtanuljanak kétszemélyes kishajót (jolle-t) önállóan vezetni. A vitorlázás megismerése mellett természetesen maradandó közösségi élményeket is szereznek a diákok.

Mivel a telephely a fenntartó tulajdonában van, a táborokat szervező és lebonyolító Piarista Vitorlázó Egyesület minden jelentkező számára kedvezményes áron biztosít helyet. A bentlakásos táborban évente 175 fő, 7-11. osztályos vehet részt, köztük sok olyan, aki számára – családjának anyagi lehetőségei és/vagy lakóhelyének földrajzi helyzete miatt – esélye sem volna a vitorlássport megismerésére. A cikk első szerzője maga is több évig dolgozott a táborban, így egészen közelről figyelhette meg, hogy a távoli országrészekből érkező tanulók számára mekkora élményt jelent a Balaton a maga lenyűgöző természeti környezetével és mekkora örömforrás a vitorlázás mint szabadtéri sporttevékenység.

Fontos leszögezni azonban, hogy ez a tábor nem a versenysportra rekrutál, a vitorlázást és a tábori életet elsősorban a nevelés fő színterének tekinti. Ebből adódik, hogy a Piarista Vitorlázó Egyesületnek egyetlen utánpótláskorú versenyzője sincs. Bizakodni lehet azonban abban, hogy a táborok egykori résztvevői örömmel gondolnak majd vissza a vízén szerzett élményeikre, tapasztalataikra, így szívesen beíratják majd a gyermekeiket egy-egy versenyzéssel foglalkozó sportegyesületbe.

GO Boating

A tömegbázis szélesítése és az utánpótlás-nevelés fejlesztése érdekében az MVSZ Vitorlás Suli Programjának keretében, GO Boating elnevezéssel évente vitorlás nyílt napot szervez a Balatonra, ahol akkreditált vitorlás iskolák fogadják a helyi iskolák diákjait. Az egyszerre több helyszínen lebonyolított egy napos rendezvény szervezett körülmények között, edzői irányítás mellett teszi lehetővé, hogy a diákok közvetlen kapcsolatba kerülhessenek a vitorlázással. Évente több mint másfélezer, 9-18 éves iskolás ismerkedhet meg így a sportággal (Kékszalag Port, 2024).

Az utánpótláskorú versenyzők és az edzők lakóhelyének néhány összefüggése

A megvizsgált 9 utánpótlás-neveléssel foglalkozó vitorlás egyesület adatai alapján elmondható, hogy edzőik (n=42) közel kétötöd része (38,1%) helyi vagy közvetlen környékbeli (a továbbiakban „helybeli”), háromötö-

de (61,9%) pedig a vízi telephelytől távol eső településen él (a továbbiakban „nem helybeli”) (2. táblázat). A versenyzők (n=327) kevéssel több mint egynegyede (27,2%) helybeli, közel háromnegyede (72,8%) nem helybeli. A fiúk (n_f=226) átlagosan 14,1 (SD=2,5), a lányok (n_l=110) átlagosan 13,5 (SD=2,6) évesek, a különbség nem szignifikáns (p>0,05). Nincs jelentős eltérés a helybeliek és a nem helybeliek nemenkénti megoszlása (p>0,05) és életkora között sem (p>0,05).

Veszprém vármegyei egyesületek

A Balatonfüredi Yacht Club Magyarország legrégebbi vitorlás egyesülete, 69 igazolt utánpótlás korú sportolóval (2022-ben). Ebből 8 fő balatonfüredi lakhelyű, illetve a klub vonzáskörzetébe tartozó Ajka, Alsóörs, Aszófő, Csopak, Palóznak, valamint Veszprém településekről további 16 főt versenyeztetnek. Így összesen sportolók 34,8% kötődik a környékhez. Jelenleg 7 edzőt alkalmaznak, akik közül 4 a klub vitorlás-telephelyének közelében él.

A csopaki Procelero Sportegyesület 24 igazolt versenyzővel rendelkezik, közülük 6 csopaki illetőségű, 2 pedig a közvetlen vonzáskörzetből való (Balatonfüred, Nagyvázsony), ami 33,3%-os arány. Edzőiket tekintve a 4-ből 1 számít helybélinek.

A Balatoni Yacht Club Alsóörsön található. A 44 versenyzőjük között nincs alsóörsi lakhelyű, a közelben lévő Balatonfüred, Bánd, Balatonfűzfő településeken 3 versenyzőjük él, ami 6,8%-

2. táblázat: Az edzők és versenyzők megoszlása lakóhelyük és klubjuk vitorlás telephelye szerint
 Table 2. Distribution of coaches and competitors by place of residence and club's sailing location

Egyesület	Vitorlás telephely	Helybeli edző		Nem helybeli edző		Helybeli versenyző		Nem helybeli versenyző	
		fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Balatonfüredi Yacht Club	Balatonfüred	4	57,1	3	42,9	24	34,8	45	65,2
Procelero Sportegyesület	Csopak	1	25,0	3	75,0	8	33,3	16	66,7
Balaton Yacht Club	Alsóörs	2	40,0	3	60,0	3	6,8	41	93,2
Tihanyi Hajós Egylet - Yacht Klub Agárd	Tihany és Gárdony	4	66,7	2	33,3	17	21,8	61	78,2
Keszthelyi Yacht Club	Keszthely	2	100,0	0	0,0	14	77,8	4	22,2
Spartacus Vitorlás Egylet	Balatonföldvár	0	0,0	7	100,0	1	2,4	41	97,6
Vagabund Vitorlás Sportegyesület	Fonyód	1	100,0	0	0,0	9	64,3	5	35,7
Balatonmáriafürdői Vízisport Egyesület	Balatonmáriafürdő	1	100,0	0	0,0	6	30,0	14	70,0
Pro Recreatione Közhasznú Non-profit Kft.	Gárdony	1	33,3	2	66,7	10	38,5	16	61,5
Összesen:		16	38,1	26	61,9	89	27,2	238	72,8

Forrás: A szerzők saját szerkesztése
Source: Author's own editing

ot tesz ki. 5 edzőjükből 2 számolható helyinek.

A Tihanyi Hajós Egylet (THE) két telephellyel rendelkezik. A Yacht Klub Agárd versenyzői is a THE színeiben indulnak és szerepelnek az adatbázisban. Így a tihanyi telephely mellett a Gárdony környéki részt is vonzáskörzetnek tekintettük. A klub 78 versenyzőjéből 3 tihanyi mellett 14 versenyzőszámolható helybelinek, ami 21,8%-os arány. Az alábbi települések tartoznak ide, Balatonfüred, Agárd, Felsőörs, Veszprém, Velence, Vászoly, Gárdony, Pápa, Pécsely. A klub alkalmazásában álló 6 edzőből 4 a telephely közelében él.

Zala vármegyei egyesületek

A Keszthelyi Yacht Club 18 versenyzőjéből 4 keszthelyi, további 10 vitorlázó pedig a következő településekről jár edzésre: Alsópáhok, Gyenesdiás, Hévíz, Sénye, Zalaegerszeg, Zalaszentlászló. Így a klub utánpótláskorú versenyzőinek 77,8%-a a környéken lakik. Két edzője helybeli.

Somogy vármegyei egyesületek

A Spartacus Vitorlás Egylet vízitelepe Balatonföldváron található. Az egyesület 42 versenyzőjéből csupán egyetlen fiatal lakik a környéken. 7 edzője közül egy sincs helyi illetőségű.

A fonyódi Vagabund Vitorlás Sportegyesület 14 versenyzőjéből 6 helyi és 3 a közelből (Balatonboglár, Kaposvár) érkező vitorlázó, ami magas aránynak tekinthető (64,3%). A klub egyetlen edzője a közvetlen vonzáskörzetben lakik.

A Balatonmárfiafürdői Vízisport Egyesület 20 versenyzőjéből 2 helyi és 4 környékbeli versenyző, Nagykanizsáról, Balatonkeresztúrról és Kéthelyről (30,0%). A klub edzője (a cikk elsőszerzője) Balatonmárfiafürdőn él.

Fejér vármegyei egyesületek

A Velencei-tavi Vízi Sportiskola üzemeltetője a Pro Rekreatio Nonprofit Kft. A klub 26 versenyzőjéből 2 helyi és 8 környékbeli versenyző (38,5%) (Agárd, Gárdony, Kápolnásnyék, Székesfehérvár). 3 edzője közül 1 lakik helyben.

A kiválasztott sportegyesületek helyi és nem helyi versenyzőinek és edzőinek létszámaival korrelációs számítást végeztünk, mely szerint erősen szignifikáns kapcsolat mutatkozik a helyi edzők száma és a helyi versenyzők száma ($r=0,843$; $p<0,01$) között (3. táblázat).

Budapest-központúság

A vizsgált utánpótláskorú vitorlázók 70,8%-a Budapesten született. Ez az arány feltehetően magába foglalja azokat a főváros agglomerációjában élő versenyzőket is, akik budapesti kórházban látták meg a napvilágot. A versenyzők közel 70 lakóhelyének rangsorában is Budapest vezet, minden második versenyző (49,1%) a fővárosban él, majd a sort Balatonfüred és Budaörs (3,6-3,6%), Veszprém és Csopak (2,7-2,7%) majd Gárdony és Keszthely (2,1-2,1%) folytatja. A vármegyei rangsort Budapest és Pest megye együtt vezeti (64,3%), majd az első hat sorrendje Veszprém (14,0%),

3. táblázat: A helybeli és nem helybeli edzők és versenyzők számának korrelációs mátrixa

Table 3. Correlation matrix of the number of local and non-local coaches and competitors

		Helyi edző	Nem helyi edző	Helyi versenyző	Nem helyi versenyző
Helyi edző	Pearson's r	—			
	p	—			
Nem helyi edző	Pearson's r	-0,184	—		
	p	0,636	—		
Helyi versenyző	Pearson's r	0,843**	-0,301	—	
	p	0,004	0,431	—	
Nem helyi versenyző	Pearson's r	0,587	0,573	0,232	—
	p	0,096	0,107	0,548	—

Forrás: A szerzők saját szerkesztése

Source: Author's own editing

Zala (6,3%), Fejér (5,7%) és Somogy vármegye (4,2%). A budapesti vagy/és Pest megyei versenyzők kb. kétharmados túlsúlyt képeznek, ami kirívó esélyegyenlőtelenségre utal.

Interjú Sigmond Andrással

A problémakör mélyebb feltárása érdekében interjút készítettünk Sigmond András mesteredzővel, volt magyar és szingapúri szövetségi kapitánnyal, a Magyar Vitorlás Szövetség Képzési Bizottságának vezetőjével, a Balatonfüredi Yacht Club (BYC) edzőjével, a vitorlás tantervek és az elmúlt években megjelent edzőket támogató szakmai anyagok szerzőjével (Gáthy, 2023).

Célunk az volt, hogy kutatási eredményeinket egy olyan szakértő szemszögéből is megvilágítsuk, aki egyike a

magyar vitorlázás legnagyobb tapasztalattal és rálátással rendelkező szakembereinek.

G.G.: Lát-e összefüggést a versenyzői eredményesség és a lakóhely „vizhez” való közelsége között?

S.A.: Elmondható, hogy a közelmúlt és a jelen eredményes sportolói mind a Balaton mellett élő versenyzők. Berecz Zsombor, Érdi Mária és a Vadnai testvérek is azzal alapozták meg sikerüket, hogy hazai környezetben készültek. A sikeres versenyzők a távolabbi múltban is szinte egytől-egyig olyanok voltak, akik a Balatonhoz, vagy esetleg a Velencei-tóhoz szorosan kötődtek és így minden alkalmas időablakot kihasználtak a vitorlázásra. Ma már persze megfigyelhető, hogy néhány magyar ifjúsági csapat szinte

teljes mértékben külföldön készül, ami azonban sokkal költségesebb, mintha itthon tennék ugyanezt. Hazai környezetben pedig nincs olyan ifjúsági csapat, amely a Balaton mellett edzene iskola után, délutánonként.

G.G.: A vitorlázás tantervek megírásakor milyen cél vezérelte? Tervben volt valahol azok bevezetése?

S.A.: Balatonfüreden az volt a célunk, hogy a három általános iskola közül az egyik testnevelés tagozatot indítson, s a tanulók iskolai keretek között választhassanak a kézilabda, röplabda és vitorlázás sportág közül. A vitorlázás kapcsán jó megoldás lett volna, ha reggel vagy délután, tanítás előtt vagy tanítás után tarthatunk 2-3 órás edzést. A finanszírozást tekintve, a Magyar Vitorlás Szövetség, Balatonfüred városa és a Balatonfüredi Yacht Club vállalta volna a költségeket, hiszen a törvényi előírások miatt, a családok ezért nem viselhetnek plusz költséget. Az így létrejött iskolai csapat betagozódott volna a meglévő BYC csapatok közé, így hétvégéken is lettek volna számukra edzések és versenyek. A Szingapúrban töltött időm alatt az ottani rendszert megismerve és annak eredményességét látva mindenképpen jó iránynak tartottam volna valami hasonló szisztéma hazai bevezetését. Ott hét közben heti kétszer jöttek edzésre a gyerekek majd a hétvégét is edzéssel töltötték. A tanulókat a testnevelő tanárok hozták a vitorlás központba, ahol az edző átvette a szakmai irányítást. Nyári és téli szünetben edzőtáborokban vettek részt a versenyzők, legtöbbször a közeli Indonéziában. Az eredmények

akkoriban annyira kimagaslóak voltak, hogy a szingapúri vitorlázás a világ élmezőnyébe tartozott. De ebben a rendszerben a gyerekek évi 600 órát vitorláztak! A mai hazai vitorlázásban a legjobb utánpótlás versenyzők körülbelül 200 órát tölthetnek a vízen, egy-két kivételtől eltekintve. Utoljára a Hodács-Vadnai összefogásban vitorláztak ennyit Magyarországon, amelyet több nagyon komoly eredmény is fémjelez. Ha a füredi iskolai program összejött volna, akkor ezek a gyerekek évi 300 óra körüli vitorlázással már komoly eredményeket tehettek volna le az asztalra.

G.G.: A BYC berkein belül, hogy működik a vitorlás szakkör?

A programot a helyi három iskolában hirdetjük meg a második, harmadik és negyedik osztályos tanulók számára. Két szemeszter van, az őszi (szeptember-november) és a tavaszi (április-június). Egy gyermek összesen négy szemeszterben vehet részt, de általában már előbb átkerülnek a meglévő versenycsapatokba. Sajnos az idei tavaszi szakkörre egyetlen gyereket sem tudtunk felvenni, amelynek részben az is oka, hogy egészségügyi okok miatt, magam nem tudtam az iskolákban toborozni. De már az előző években is többször kétségesnek tűnt, hogy lesz-e elég jelentkező. A nagyon erős füredi sportéletben ugyanis nem könnyű a gyerekeket bevonítani. A labdarúgás, kézilabda, röplabda és vízilabda mind támogatott sportág, amivel a vitorlázás nem igazán tud versenyezni. A toborzás nehézségeihez hozzájárul továbbá az is, hogy az életmód megváltozott.

A gyermekek kisebb „energiabefektetésre” törekuszenek, ami miatt nem választanak a többinél ennyivel nehezebb sportágot. Pedig a sportnak egyre nagyobb szerepet kellene kapnia szabadidejük értelmes eltöltésében. Az előtte velő évekről elmondható, hogy a kezdő vitorlás csoportok minden alkalommal 10 feletti gyermeklétszámmal működtek, amelyek ezt követően integrálódtak a versenyzői csoportokba. A havi tagdíj 10.000 Ft-ba került, ami nagyon kedvező árnak tekinthető. Ha valakinek a versenyzői csoportba való átlépés anyagi problémát jelentett, akkor segített benne az egyesület. Ma a versenyzői csoportokat a BYC már a nyári táborokból tölti fel, ezzel nagyrészt inkább olyan gyerekek kerülnek be, akik családjának Balatonfüreden nyaralója van, de nem itt élnek. Éppen ezért tartom nagyon fontos feladatnak, hogy az iskolához kapcsolódó utánpótlás-programot újra tudjam élesíteni.

G.G.: Milyen módon lehetne ezt a programot hatékonyan újraindítani?

A testnevelők és osztályfőnökök bevonása az első fontos lépés. Mondok erre egy példát. Korábbi pályafutásom alatt kötelező továbbképzéseket tartottunk síelésben testnevelő tanárok számára. A költségek nagy részét az állam vállalta, hiszen ez államilag akkreditált továbbképzés volt. A tanárok szakmailag sokat fejlődtek, jól érezték magukat az oktató kollégák között, és pozitív élményekkel távoztak, ami megalapozta a sísport iránti érdeklődésüket. Ezt volna célszerű behozni a vitorlázásba is! Sőt már a testnevelőtanár-képzésben is kívánatos lenne fog-

lalkozni a vitorlázással. Tudomásom szerint jelenleg egyik egyetemen sincs ilyen kurzus. Turisztikátábor, evezős tábor, sziklamászás, sífutás, alpesi sí igen... Ezzel elő lehetne segíteni azt is, hogy a testnevelők ne csak egyfajta „úri huncutságként” tekintsenek erre a sportágra.

Visszatérve az edzslátogatásokra, fontosnak tartom, hogy ha nincs vitorlázható szél, akkor is töltsük el hasznosan az időt a gyerekekkel. Egy-két agilis edző ilyenkor előhúz más sportágakat, de a legtöbbször csak üresjáratként telik el az az idő, amikor nem megfelelőek az időjárási körülmények. Gondolkoztam azon, hogyan lehetne párosítani másik sportággal a vitorlázást ilyen esetekre. Ötleként felmerült bennem a mountain bike és a SUP, de ezekre nincs kialakult és bevált gyakorlat. Azt biztosan megígérhetem, hogy a BYC-ben 2023 őszén megpróbáljuk újraindítani a vitorlás szakkör programot.

Megbeszélés és következtetések

Az iskoláskorúak szabadtéri sporttevékenységének személyes és társadalmi hasznáról, pedagógiai jelentőségéről számos tanulmány beszámol (Gatzemann et al., 2008; Kida, 2018; Eigenschenk et al., 2019), s ebben a vitorlázás különleges helyet foglal el (Britton et al., 2020; Rocher et al., 2020). Kijelenthető, hogy a sportág nagyban hozzájárul a jó testi és lelki egészség, a szociális, kommunikációs és vezetési kompetenciák kialakulásához (Cotterill & Brown, 2018; Charłampowicz, 2022).

Dokumentum-elemzésünk egyértelműen alátámasztja, hogy a vitorlázás – ahol a földrajzi környezet (természeti, társadalmi, gazdasági és infrastrukturális adottságok) lehetővé teszi – a sporttagozatos képzés részeként, a mindennapos testnevelés választási lehetőségeként, szakköri formában, vagy sporttáborok programjaként magas szintű támogatást kaphat a szakma részéről (MVSZ, 2022). Más kérdés, hogy mindezt a vízparti települések iskolái és sportegyesületei milyen mértékben és milyen célra képesek kihasználni.

Első hipotézisünk (H1), miszerint az utánpótláskorú versenyzők többsége nem helybeli – azaz nem a vitorlás-telephelynek otthont adó településen, vagy annak környékén lakik – beigazolódott, hiszen közel háromnegyed részük attól távol él. Születési és lakóhelyük tekintetében erős Budapest-központúság figyelhető meg: tízből heten a fővárosban látták meg a napvilágot és minden második versenyző budapesti lakos.

Ha a vitorlázás rekreációs jelentőségét, élményjellegét tekintjük prioritásnak ez önmagában még egyáltalán nem jelenthet problémát. Versenysportként tekintve a vitorlázásra azonban joggal merül fel az a kérdés, hogy ez a területi egyenlőtlenség mennyire befolyásolja az utánpótlásnevelés lehetőségeit, hovatovább mennyire nyomja rá bélyegét a sportág nemzetközi eredményességére. Az élversenyzéshez nélkülözhetetlen magas szintű fizikai és pszichikai felkészültséget ugyanis kellő időben, azaz a funkcióérettség idején megkez-

dett, rendszeres edzéssel lehet megszerzeni. A gyermekeknek először is meg kell tanulniuk edzeni, hogy képesek legyenek később az edzésre és a versenyre készülni (Balyi et al., 2013). Könnyen belátható az is, hogy a fiatal tehetségek optimális fejlődéshez szükséges vízen töltött edzésidőt (javasolt évi min. 300 óra), csak a víz közelében élők, a vitorlás-telephelyet viszonylag könnyen elérők teljesíthetik. A tapasztalatok szerint ugyanis a közelmúlt és a jelen legeredményesebb sportolói mind a Balaton mellett élő versenyzők (Gáthy, 2023).

Második hipotézisünk, miszerint (H2) a vitorlás klubok helybeli, utánpótláskorú versenyzőinek száma összefüggést mutat a klubban dolgozó helybeli edzők számával, ugyancsak bizonyítást nyert ($r=0,843$; $p<0,01$). Megfigyelhető, hogy akadnak egyesületek, amelyek törekszenek arra, hogy helyi fiatalokat is tudjanak csapatukban, míg másoknál – akiknél ez nem prioritás – alig néhány vitorlázó származik a környékről.

Listánkban összesen három olyan egyesület található, amely csak helyi edzőket alkalmaz (Keszthelyi Yacht Klub, Balatonmáriafürdői Vízisport Egyesület, Vagabund Vitorlás Sportegyesület). Ezek jóval kisebb létszámot mozgatnak meg, mint a „legnagyobbak”, mégis úgy tűnik, az átlagál sikeresebben képesek megszólítani a helyi, illetve környékbeli gyerekeket. A helybelinek tekinthető versenyzők közül minden harmadik, míg a nem helybeliek közül csak minden tizedik vitorlázik náluk. Feltételezhető, hogy a he-

lyiek magas arányában jóval nagyobb szerepet játszik a lokális kötődés, illetve egy-egy edző közvetlen hatása, mint a nagyobb presztízsű, magasabb létszámmal működő klubok esetében. A sportolói létszám mégis ez utóbbiaknál a legmagasabb. Vonzerejük főként múltjukban, annak generációkon átívelő hatásában és persze felhalmozott szakmai tudásukban is keresendő. Versenyzőik azonban nagyobb eséllyel választhattak inkább klubot, mint edzőt, amiben inkább szüleik tájékozottsága lehetett meghatározó.

A nagyobb klubok sportszakember-igénye értelemszerűen magasabb, mint amit a rendelkezésre álló helyi humánerőforrás képes lenne kielégíteni, másrészt reménytelen vállalkozás volna az edzők mindegyikét „helyben tartani”. Pedig a helybeli edzők szerepe – különösen, ha testnevelő tanárként mindennapi kapcsolatban állnak a fiatalokkal – megkérdőjelezhetetlenül fontos az utánpótlás rekrutálásában, motiválásában, felkészítésében, vagyis abban, hogy a vitorlássport-egyesület versenyzői bázisát a helyi gyermekekre, fiatalokra építse. Természetesen ehhez több olyan vitorlásklubra lenne szükség, amely kellő hangsúlyt fektet az iskolához való kapcsolódásra (pl. tantervi, szakköri képzés) is. Sajnos erre – noha az MVSZ képes volna megadni ehhez a szakmai segítséget – egyelőre kevés törekvés figyelhető meg. Azok a klubok, amelyek próbálnak tenni az eluralkodó üzleti szemlélet ellen, kimutathatóan magasabb helyi versenyzői arányt tudnak felmutatni.

Abból, hogy a vitorlázás utánpótlásának tömegbázisát nem a helybeli fiatalok adják, egyenesen következtethetünk arra, hogy a többség számára elsősorban a nyári táborokban nyílik lehetőség a sportág alapjainak elsajátítására, vagy a szakmai továbbfejlődésre. A táborok azonban – egy-két kivételtől eltekintve – erősen bevételorientáltak, a magas árak pedig meglehetősen szűkítik a helyben lakó fiatalok bevonását. A versenyzők származási, illetve lakóhelyének Budapest-központúsága – tapasztalataink szerint – leginkább a fővárosi családok anyagi, egzisztenciális lehetőségeinek vetülete, melyhez hozzájárul a tóparti képzőhelyek viszonylag gyors megközelíthetősége számukra, valamint a hosszabb ott tartózkodást lehetővé tevő nyaralók tulajdonlása is.

Sajnos kevés olyan próbálkozás, program létezik, mely a társadalmi-gazdasági szempontból fejletlenebb Balaton-környéki gyermekek számára kínál elérhető árú vitorlás-utánpótlás programot. Nagyobb helybeli versenyzői arányt is csak azok a klubok tudnak felmutatni, amelyek nem kizárólag nyári táborokból válogatnak, hanem mellette valamilyen iskolai programot (is) működtetnek. Az eluralkodó üzleti szemlélettel különböző módon szembeálló egyesületek néha igen látványos sikereket érhetnek el. A Keszthelyi Yacht Klub például délutáni edzéseket tart, amivel sokkal több helyi fiataalt képes megszólítani, mint más egyesületek. A rendszeres edzőmunka tükröződik versenyzőinek eredményességében is. A nagy klubok közül a

Balatonfüredi Yacht Club iskolaprogramja ugyanezt tanúsítja.

A *Sigmond András* mesteredzővel, az MVSZ Képzési Bizottságának vezetőjével készített interjúnk megerősíti az elmondottakat. Jól körvonalazódik, hogy sportágunknak komoly munkát és anyagiakat kellene fektetni abba, hogy hajózható tavaink, elsősorban a Balaton körül egész évben élő vízitelepeket hozzunk létre. Ebben az MVSZ szerepe megkerülhetetlen, ugyanakkor hiába léteznek kidolgozott, egymás mellett lévő jó szakmai programok és kezdeményezések, ha még hiányzik egy olyan egységes fejlesztési koncepció, mint más sportágak esetében (p. Jövő Bajnokai Program, Bozsik Program, Neveljünk kosarasokat!). A jelenlegi struktúrában a hazai vitorlázás – figyelemreméltó olimpiai szereplésünk ellenére – úgy tűnik, inkább a tehetősebb társadalmi rétegek, elsősorban a fővárosiak magas presztízsertékű hétvégi rekreációs aktivitásának kiszolgálója.

Annak ellenére, hogy a *know how* rendelkezésre áll, a sportág kapcsolatai gyengék az iskolákkal, pedagógusokkal, s ezek fejlesztésére igen kevés próbálkozás akad. Pedig az iskolai sportba történő befektetés egyaránt hozzájárulna a közegészségüghöz, az oktatás minőségéhez, a gazdaság hatékonyságához és az élsport fejlődéséhez (Taliaferro et al., 2010), emellett lehetőséget teremtene a hátrányos társadalmi-gazdasági helyzetben élő tehetségek kiemelkedésére számára is. A legtöbb sportolói tehetség a kiváló-

sághoz vezető útra az iskolában található (Lepeš et al., 2018; Lepes, 2023). Az iskolai sport élvezeti értékének fokozása pl. a szabadtéri sportágak nagyobb arányú támogatásával növelné a tanulási motiváció kognitív, affektív és morális dimenzióit is (Berki & Tarjányi, 2022; Berki et al., 2024). Sajnos az iskolák többsége számára nem csak hogy problémát jelent a rendszeres sporttevékenység szervezése, de még versenysportoló diákjai speciális helyzetét sem képes tolerálni (Elbert, 2023).

A kérdéskör mélyebb feltárása, a problémák megoldása érdekében természetesen további kutatásokra volna szükség, hiszen jól körvonalazódik, hogy a vitorlássport fejlődési irányát meghatározó tárgyasult és emberi erőforrások mellett külön figyelmet érdemelnek azok a kapcsolati, valamint szervezeti tőkeerőforrások, melyek lendületet adhatnak a sportág hazai fejlődésének. Különösen érdekes kutatási terület lehetne többek között annak feltárása, hogy a helyi önkormányzatokkal, közösségekkel való kapcsolat-építés mennyire befolyásolhatja egy-egy vitorlás egyesület életét, miként tud egy klub a település és a civil élet aktív szereplőjévé válni úgy, hogy ezáltal maga is sikeresebben működhesen. Érdemes volna továbbá a piarista vitorlástáborokhoz hasonló, jó iskolai gyakorlatot folytató kezdeményezéseket különböző eszközökkel segíteni abban, hogy akár a versenyvitorlázás felé is nyitottabbá váljanak.

Reméljük, hogy kutatási eredményeink a jelenlegi helyzet átgondolására,

esetleg megváltoztatására ösztönzik a vitorlássport szereplőit. A helybeli edzők, helybeli gyermekek, fiatalok bevonásával születő pozitív példák talán további klubokat is inspirálhatnak stratégiájuk megreformálására. Bízunk abban, hogy a magyar Magyar Vitorlás Szövetség egy egységes utánpótlás-program kidolgozásával megtalálja az utat ahhoz az ösztönző rendszerhez, amely a klubok és a helyi iskolafenn tartók együttműködésben elősegíti az iskolai vitorlázás nagyobb térnyerését.

Köszönetnyilvánítás

Ez úton szeretnénk köszönetet mondani a Magyar Vitorlás Szövetség számára versenyzői adatbázisának és oktatási dokumentumainak rendelkezésünkre bocsátásáért. Külön köszönet illeti *Sigmond András*t az MVSZ Képzési Bizottságának vezetőjét, valamint azokat az edzőket, sportszakembereket, akik hasznos információkat nyújtottak munkánk elkészítéséhez.

Hivatkozások

Balyi, I., Way, R., & Higgs, C. (2013). *Long-Term Athlete Development*. Human Kinetics.

Berki, T., & Tarjányi, Z. (2022). The Role of Physical Activity, Enjoyment of Physical Activity, and School Performance in Learning Motivation among High School Students in Hungary. *Children*, 9. <https://doi.org/10.3390/children9030320>

Berki, T., Csányi, T., & Tóth, L. (2024). Associations of physical activity and physical education enjoyment with

self-concept domains among Hungarian adolescents. *BMC Psychology*, 12. <https://doi.org/10.1186/s40359-024-01953-w>

Britton, E., Kindermann, G., Domegan, C. T., & Carlin, C. M. (2020). Blue care: a systematic review of blue space interventions for health and wellbeing. *Health Promotion International*, 35, 50-69. <https://doi.org/10.1093/heapro/day103>

Charłampowicz, J. (2022). Relationship between motor skills and various sailing skills and sports performance – study using the DEMATEL approach. *Baltic Journal of Health and Physical Activity*. 14(2) <https://doi.org/10.29359/BJHPA.14.2.04>

Cotterill, S. T., & Brown, H. (2018). An exploration of the perceived health, life skill and academic benefits of dinghy sailing for 9–13-year-old school children. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 18(3), 227–241. <https://doi.org/10.1080/014729679.2018.1424001>

Coulter, M. (2012). *Teaching outdoor and adventure activities: describing, analysing and understanding a primary school physical education professional development programme*. PhD thesis, Dublin City University.

Dénes, K. (2014). *Vitorlás jármód. Bejárható Magyarország Program*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem. https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/denes_9modul.pdf

Dinnyés, K. J., & Pusztafalvi, H. (2020). A szabadidőeltöltés és a pszi-

chés stressz kapcsolatának vizsgálata az egészségnevelés folyamatában. *Képzés és gyakorlat*, 18(3-4), 13-27.

Donka, A. (2022). *A hazai folyami vízitúrázás földrajzi aspektusainak vizsgálata*. PhD-értekezés. Pécsi Tudományegyetem, Földtudományok Doktori Iskola.

Eigenschenk, B., Thomann, A., McClure, M., Davies, L. E., Gregory, M., Dettweiler, U., & Inglés, E. (2019). Benefits of Outdoor Sports for Society. A Systematic Literature Review and Reflections on Evidence. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(6), 937. <https://doi.org/10.3390/ijerph16060937>

Elbert, G. (2024). „Sport, vagy tanulás?” – tanulói és szülői vélemények egy kérdőíves felmérés eredményeinek tükrében. *Sport- és Egészségtudományi füzetek*, 7(4), 17-38. <https://doi.org/10.15170/SEF.2023.07.04.02>

EMMI, (2012). 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról. <https://njt.hu/jogszabaly/2012-20-20-5H.1>

Gáthy, G. (2023). Interjú Sigmond Andrással, a Magyar Vitorlás Szövetség Képzési Bizottságának vezetőjével. Balatonfüred (2023. május 05.). Szóbeli közlés.

Gatzemann, T., Schweizer, K., & Hummel, A. (2008). Effectiveness of sports activities with an orientation on experiential education, adventure-based learning and outdoor-education.

Kinesiology, 40(2), 147-153. <https://hrcak.srce.hr/30814>

Gósi, Zs. & Faragó, B. (2020). Kompetencia, sport, tanulás a sporttudományi képzésben résztvevő hallgatók nézőpontjából. *Képzés és Gyakorlat* 18(1-2), 23-31.

Győri, F. (2011). *Tehetségföldrajz: Magyarországi vizsgálatok*. Egyesület Közép-Európa kutatásra.

Győri, F. (2017). A magyar sport kiválóságai tehetségföldrajzi látószögből. In G. Szónokyné Ancsin (Ed.). *Magyarok a Kárpát-medencében 2.* (pp. 269-282). Egyesület Közép-Európa Kutatására.

Győri, F., Laczkó, T., & Paár, D. (2022). 4.2. Vizi/Evezős, Horgász, Vitorlázás Turizmus. In J. Grotte (Ed.). *Új trendek és jó gyakorlatok a fenntartható turizmus piacán* (pp. 90-121). Információs Társadalomért Alapítvány.

Hábner, P. (2018). Új irány jön a hazai turizmusban: ebben az Adriával is vetekszik a Balaton. Portfolió. <https://www.portfolio.hu/uzlet/20180629/uj-irany-jon-a-hazai-turizmusban-ebben-az-adriaval-is-vetekszik-a-balaton-290156#>

Hernández-Simal, L., Calleja-Gonzalez, J., Lorenzo Calvo, A., & Aurrekoetxea, M. (2024). Birthplace Effect in Soccer: A Systematic Review. *Journal of Human Kinetics*. <https://doi.org/10.5114/jhk/186935>

Kárász, D. S. (2016). A magyar labdarúgás erőtere. *Közép-európai közlemények*, 9(1), 123-133.

- Kékszalag Port, (2024). Ellepték az általános és középiskolások a kikötőt. <https://kekszalagport.hu/news/details/3279-go-boating-elleptek-az-altalanos-es-kozepiskolasok-a-kikotot>
- Kida, P. (2018). The role of space, activities and skills in outdoor education - using visual methods to explore experience in qualitative research. *Journal of Education Culture and Society*, 9(1), 67-81. <https://doi.org/10.15503/jecs20181.67.81>
- Kozma, T. (1990). *Kié az iskola?* Educatio Kiadó.
- Lepeš, J. M, Halaši, S. Č., & Pap, R. L. (2018). Značaj razvoja motoričkih sposobnosti kod učenika koji žive u nepovoljnim životnim uslovima. *Inovacije u nastavi*, 31(2), 68-83. <https://doi.org/10.5937/INOVACIJE1802068L>
- Lepes, J. (2023). Iskolai sport-kihívások és esélyek. *Deliberationes*, 16(2), 101-116.
- Marton, G., & Jónás-Berki, M. (2013). Aktív turizmus pozíciója a Balaton térségében. *Modern Geográfia*, 8(1), 13–22.
- Máté-Szabó, B. (2019). A sport és tanulás kapcsolata: A sport közösségi és tanulást fejlesztő szerepe Hajdúnánáson. *Kultúra és közösség*, 10(2), 25-33.
- Mátyás, Sz. (2020). *A Kárpát-medence talentumföldrajza*. Mátyás Szabolcs és Társa.
- Mátyás, Sz. (2021). Talentumföldrajzi elemzések a Kárpát-medencében. *Területi Statisztika*, 61(4), 466–502. <http://dx.doi.org/10.15196/TS610403>
- Miklós, T. (2018). *A balatoni vitorlás története*. LikeBalaton. <https://likebalaton.hu/telepules/balaton/hireink/a-balatoni-vitorlazes-tortenete-55629/>
- Moravec, M. (2019). Tanulmányi eredményesség az iskolán kívüli sportfoglalkozások függvényében. (2016-os OKM adatok alapján). *Képzés és Gyakorlat*, 17(3–4), 78-86.
- MVSZ, (2022). Nemzeti Vitorlás Képzési Program. <https://hunsail.hu/nemzeti-vitorlas-kepzesi-program>
- Pollock, C. J., & Harper, N. J. (2022). Outdoor adventure education and constructive development theory: An inquiry into meaning making, growing up, and immunity to change. *Journal of Outdoor and Environmental Education*, 25, 247-263. <https://doi.org/10.1007/s42322-022-00107-z>
- Pusztafalvi, H., & Keller, J. (2011). A sportolás szerepe lelki egészségünk megőrzésében. *Egészségfejlesztés*, 52(5-6) 2-12.
- Rocher, M., Silva, B., Cruz, G., Bentes, R., Lloret, J., & Inglés, E. (2020). Benefits of Outdoor Sports in Blue Spaces. The Case of School Nautical Activities in Viana do Castelo. *International journal of environmental research and public health*, 17(22), 8470. <https://doi.org/10.3390/ijerph17228470>
- Sulyok, J. (2010). A Balaton imázsa a magyar lakosság körében, trendek és változások. *Turizmus Bulletin*, 14(1-2), 2-13.

Taliaferro, L. A., Rienzo, B. A., & Donovan, K. A. (2010). Relationships between youth sport participation and selected health risk behaviors from 1999 to 2007. *The Journal of school health*, 80(8), 399-410. <https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2010.00520.x>

Tóth, F. (2020). *Erzsébet királyné indította el a hazai vitorlázást*. <https://tudas.hu/erzsebet-kiralyne-indította-el-a-hazai-vitorlazast/>

Trauttwein, É. (2019). Piarista vitorlástábor a Balaton zöld sarkában. *Magyar Kurír*, <https://www.magyarkurir.hu/hirek/befogjak-szelet-piarista-vitorlastabor-balaton-zold-sarkaban>

Vitorlás Suli Program. <https://hunsail.hu/cikkek/hirek/elindult-a-vitorlas-suli-program>

Yildiz, K., Eroğlu, Y., & Beşikçi, T. (2022). A Bibliometric Analysis of Outdoor Education. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 14(1), 275-288. <https://doi.org/10.18662/rrem%2F14.1sup1%2F550>

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről. <https://njt.hu/jogszabaly/2011-190-00-00.78>